

ТМ	Г. XXIX	Бр. 4	Стр. 481 - 490	Ниш	октобар - децембар	2005.
----	---------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 325.5+304.9(4+497)

Прегледни чланак

Примљено: 29.10.2005.

Адриана Захаријевић
Предраг Шарчевић
Трећи програм Радио Београда
Београд

УВОДНИК: ПОЈМОВНИК ПОСТКОЛОНИЈАЛНЕ ТЕОРИЈЕ

Резиме

У чланку се говори о значају постколонијалних студија у смислу критике универзалистичких и евроцентричних дискурса о Другоме, као и о могућности-ма прожимања постколонијалних и балканских студија. У другом делу чланка даје се кратак приказ објављених текстова/одредница.

Кључне речи: универзализам, евроцентризам, објектификација другог, постколонијалне студије, балканске студије

Текстови/одреднице сабрани у тематском блоку "Појмовник постколонијалне теорије" су сами по себи уводног, прегледног и информативног карактера, тако да, заправо, не изискују посебан коментар. Па ипак, имајући у виду да је реч о релативно новој истраживачкој области, тачније, о веома широком пољу интердисциплинарних истраживања и увида, сматрали смо да би било корисно за читаоце да, сасвим укратко, укажемо на значај постколонијалних студија у савременом свету и на њихов кључни допринос тумачењу културних разлика, идентитета и нове, пост-модерне субјективности, као и на могуће плодноне резултате прожимања постколонијалних и балканских студија. У другом делу чланка даћемо приказ изабраних текстова/одредница и образложење приређивачког концепта.

Историја западњачког дискурса о неевропским народима у великој се мери може сажети у две кључне речи: универзализам и евроцентризам. С друге стране, утопистички пројекти о "објективном" репрезентовању *разлике* и *другости*, који су присутни бар од

elflinchen@hotmail.com

predsar@yubc.net

Русоа на овамо, а можда и раније, најчешће су, уместо објективношћу, резултирали *објектификацијом* Другог. Овај процес је веома рано доведен до пароксизма (или пародије) у делу француског аутора Жерандоа *Разматрања разних метода за проучавање примитивних народа*, објављеном 1800. године у Паризу, у издању Друштва истраживача за проучавање човека (*Société des observateurs de l'homme*).¹ Критикујући распрострањену праксу етноцентричког пројектовања властитих предрасуда европских истраживача на примитивне народе ("дивљаке"), овај аутор се залагао за њихово "објективно посматрање" и предложио је заиста оригинално "методолошко" решење: стварање лабораторијских услова за посматрање тако што би се "дивљак" (ваљда да би се избегле тегобности и неудобност путовања и теренског рада), једноставно *преселио* у Париз!² У складу с тим, да би се "обезбедили најбољи услови за његово проучавање *преселиће се и његова природна околина*, то јест његова породица"³ (курзив П. Ш. и А. З.), чиме би се пред истраживачем, према Жерандоовом мишљењу, аутоматски појавила "минијатурна слика тог друштва".⁴ Описано "натуралистичко маштање", како га назива Цветан Тодоров, у данашње време може да звучи само наивно, али остаје као трајно и убедљиво сведочанство о ароганцији универзалистичког и евроцентричког ума који монополизује статус субјекта и позицију "привилегованог посматрача", и који, чак и када је мотивисан крајње добронамерним циљевима, није у стању да се суочи са Другим осим као са објектом и/или покусним кунџем.

Наравно, Жерандо свакако не спада у плејаду научника и филозофа којима се приписује интелектуални гигантизам и чији би се утицај на социјалну и хуманистичку мисао могао осећати и данас. Осим што је аутор дела којем се придаје заслуга да је "први француски етнографски документ у правом смислу те речи",⁵ он је, с правом, потпуно заборављен. Али, да ли се то може рећи и за "парадигматске мислиоце Запада" попут Канта и Хегела? Наиме, новија критичка и деконструкционистичка читања њихових историјско-филозофских текстова показују да ни они у свом трагању за универзалном "истином" нису могли остати имуни од вируса евроцентризма. Тако, на пример, Ценеј Сереквеберхан указује да "просвећеност како

¹ J.-M. de Gérando, "Considérations sur les diverses méthodes à suivre dans l'observation des peuples sauvages". Репринт у: J. Copans et J. Jamin (éd.), *Aux origines de l'anthropologie française*, Le Sycomore, Paris 1978.

² Наведено према: Цветан Тодоров, *Ми и Други*, Библиотека XX век, Београд 1994, 33.

³ Исто.

⁴ Исто.

⁵ Исто, 25.

ју је концептуализовао Кант /.../ јесте игра двоструке негације, изједначавања Европе са универзалношћу и свођење свих других на ништа"⁶ и да је Кантов спекулативни дискурс о карактеру људске историје заправо скуп предрасуда о квалитативној супериорности савремене европске егзистенције у односу на друге облике људског живота.⁷ До сличног закључка долази и Гајатри Чакраворти Спивак која оцењује да "Кантов философски пројекат, био он узвишен или грађански, делује у оквиру једне имплицитне културне разлике".⁸ Што се тиче етноцентризма код Хегела, критика из редова постколонијалних теоретичара се понекад чак приближава отвореној осуди:

Откриће, освајање, доминација и деградација /.../ представљају речи које грубо, али истинито, описују стварност Трећег света. У овом контексту, поставља се занимљиво питање како је било могуће да негативно мишљење о Трећем свету задржи неокрњену снагу током три века. Суштински део одговора лежи у Хегелу и хегелијанској филозофији, али се то најчешће губи из вида због тога што се интелектуални извори савремене политике и етике ретко, ако уопште, узимају у обзир приликом академских анализа Трећег света. /.../ Ова хегелијанска метафизика, у облику његове филозофије историје, није била само срж западног саморазумевања и самотумачења као културе, већ је и немерљиво утицала, и на изванредан начин запечатилa, западни поглед на Трећи свет. Хегелијанска филозофија успоставила је метафизику Трећег света, скуп основних претпоставки које су за западњаке и многе стручњаке из Трећег света постале канонска полазна тачка за проучавање. Међу експертима нема много оних који наслућују, или су склони да посумњају, да је филозофско објашњење за највећи део теорија конвенционалне модернизације и развоја скривен у делима скупине политичких мислилаца у западној традицији. Хегел је један од чланова те хунте, у великој мери отац-утемељитељ не само западне идеје о Западу, веч и западног поимања тога шта Трећи свет јесте и шта би, у критичком смислу, требало да буде. Хегелов утицај на теоријску мисао о Трећем свету је огроман, али се најчешће превиђа због тога што политичка теорија обично не представља део образовања специјалиста за Трећи свет.⁹

⁶ Ценеј Сереквеберхан, "Евроцентризам у филозофији: Пример Имануела Канта", *Трећи програм* 113-114, Београд 2002, 199.

⁷ Исто, 194.

⁸ Гајатри Чакраворти Спивак, *Критика постколонијалног ума*, Београдски круг, Београд 2003, 50.

⁹ Шираз Доса, "Филозофска историја и Трећи свет: Хегел о Африци и Азији", *Трећи програм* 113-114, Београд 2002, 207-8.

Међутим, кључни аспект критике везан је за оправдану замерку да је Хегелово познавање ваневропских народа и култура, нарочито афричких, било "анегдотско и заснивало се на одломцима крајње непоузданих обавештења која је добијао од путника, по правилу из друге руке. То знање није било ни филозофско, ни историјско у Хегеловом сопственом смислу речи, а ипак је сматрао да на основу таквог 'знања' може да просуђује и са лакоћом одбаци Африку".¹⁰

Суочени са оваквим дискурзивним наслеђем и колонијалном прошлoшћу, као и са неоколонијалним стратегијама потчињавања и искључивања другости, постколонијални теоретичари унели су у дискурс друштвених наука и хуманистичких дисциплина нови сензибилитет у погледу описивања и тумачења различитости људских друштвених и културних искустава. Један од, вероватно, најзначајнијих глобалних увида и доприноса постколонијалне теорије, такође ни њен *credo*, сажето је дефинисала Гајатри Спивак у предговору за српско издање своје *Критике постколонијалног ума*: "Сви постколонијални случајеви су контекстуализовани, дакле, различити"¹¹ – што, наравно, не треба схватити као одбацивање могућности компаративних приступа, већ само као битан отклон од универзалистичких спекулација на сумњивим идеолошким основама. Овај нови сензибилитет, издигнут на ниво елементарног методолошког и епистемичког начела, могуће је, штавише, рекли бисмо да је нужно, превести из домена постколонијалних у домен транснационалних студија, у оквиру чега се отвара простор и за њихово плодотворно прожимање са тзв. балканским студијама. Прве, али заиста крупне кораке у том смеру већ су начиниле Марија Тодорова у својој студији *Имагинарни Балкан* и Весна Голдсворти у књизи *Империјализам маште*, иницирајући, свака на свој начин, проучавање специфичности "балканизма" у односу на већ класични Саидов појам "оријентализма".

Желећи да у што сажетијем а ипак валидном облику представимо читаоцима основне и најфреквентније појмове у области постколонијалних студија, текстове који следе груписали смо у три целине. Први део тематског блока *Појмовник постколонијалне теорије* требало би да уведе читаоца у ову широку област, да назначи основне проблеме и питања – самог појма "постколонијално", начина формирања поља истраживања, методологије (ако се о њој овде уопште може говорити), тачака укрштања, спорења и размене са другим доминантним дискурсима с краја двадесетог века итд. Први би део, дакле, требало да начини пресек кроз постколонијалне студије, лоцирајући њихов опсег, домет и значај, посебно пропитујући различи-

¹⁰ Исто, 212.

¹¹ Спивак, н.д., 7.

те "изме" који се понекад равноправно користе уз појам постколонијализма.

Текст Атоа Квајсона представља уводни текст у правом смислу те речи. Квајсон смешта постколонијализам у историјско-академски контекст, разматрајући основне денотативне проблеме које носи сам термин; он набраја дела која су подстакла настанак и развој ових студија, указујући на тај начин на различите изворе и утицаје који су у постколонијализам дошли споља, што га у извесном смислу и чини тако сложеним и флуидним академским пољем истраживања. Квајсонов текст помиње сва важнија имена постколонијалне теорије, од којих су нека (Франц Фанон, Едвард Саид, Гајатри Чакраворти Спивак, Хоми Баба) позната и нашој јавности преко преведених књига, респективно: *Презрени на свету*, *Оријентализам*, *Критика постколонијалног ума* и *Смештање културе*). Најзад, у овом тексту се донекле наглашава и специфичност локалног одређења постколонијалног, како у односу на то који део колонизованог света стоји у жижи разматрања, тако и у односу на посебно искуство групе (ропство, миграција, дијаспора) о којој је реч.

Текст Депике Бахри разлаже појам постколонијалног кроз однос колонизованог и колонизатора. Не настојећи да понуди конклузивне одговоре на низ питања који поставља, овај је текст вредан управо стога што тежи да побуди интересовање за постколонијалне студије. Према типу постављених питања такође је донекле очигледно да је за бављење овом облашћу неопходна интердисциплинарност (у игри су често – и готово равноправно – историја и етнографија, књижевност и студије рода итд.), стратегија пастиша (познавање чињеница, историјских докумената, архивских података, али и тропа, метафора итд.), као и критичка отвореност и презир према шаблонизовању постојећих теоријских идентитета.

Реиналд Рабака такође приступа анализи смисла префикса "пост" у постколонијализму, но овај текст већ представља извесну унутрашњу критику концепције и граница домена постколонијалног. Та се критика спроводи увођењем термина "семи-колонијалног" афро-америчког теоретичара и активисте В. Е. Б. Дибоа. Рабака на тај начин покушава да учини две ствари: да доведе у питање везу постколонијалног и постмодерног, инсистирањем на неопходности промишљања колонијалне *прошлости* и лоцирања њених *рецидива* у садашњости, јер постколонијални пројект треба да буде, по дефиницији, анти-колонијалан, а не пука теоријска фрагментација која не препознаје властите везе са оним што ју је условило и последицама по оно што још увек траје. Чињеница независности не искључује колонијално искуство: у овом контексту термин "семиколонијалног" проширује схватање доминације, усложњава односе моћи, разлажући просту опозицију колонизатор-колонизовани. Друга ствар на коју

Рабакеов текст имплицитно упућује јесу сличности и разлике колонијалних искустава. Овај текст само се дотиче широке области афричких, афро-америчких и црначких студија, које деле бројне претпоставке с постколонијалним студијама, нудећи опсежну литературу која може послужити за даље истраживање ове области.

Речничка одредница Данијеле Серед таксативно и веома прегледно излаже појмове који се тичу оријентализма. Књига *Оријентализам* Едварда Саида (1978) у извесном смислу зачиње постколонијалне студије као теоријску дисциплину јер пружа критички вокабулар и дефинише теме и методологије са којима ће се каснији теоретичари слагати или спорити, али ће према њима ретко остајати равнодушни. Саид је под оријентализмом мислио на систем знања које продукују и репродукују појединци и институције у чијим је рукама моћ, упућујући на тај начин на сложену игру знања и моћи. Серед у свом тексту недвосмислено истиче симултану производњу Оријента и превласт над њим, као и конструкцију бинарне опозиције Оријент-Окцидент на којој је читаво знање о Оријенту (оријентализам) и почивало.

Текст Пита Новакоског о глобализму и транснационализму настоји да доведе ове примарно економске појмове у везу са начином структурирања живота групација које су њиме најугроженије. Глобализам, истиче Новакоски на почетку, само је друго име за колонијализам: променио се само метод освајања и, наизглед, мета – више се не напада голи живот, него тржиште. Таква представа, међутим, опстаје углавном само у развијеним западним земљама. Доминација капитала, који се појављује у једнако апстрактном лику мултинационалних ентитета, директно и непосредно утиче на голе животе и перцепцију властите вредности и моћи у регијама које су недавно стекле независност. У истом кључу треба разумети и тешку одрживост идеје транснационализма у земљама које су тек успоставиле свој национални идентитет. Пит Новакоски само летимично дотиче бројне двосмислености у вези са овим темама које превазилазе постколонијалне студије, али им нуди и неочекиване прилазе.

За разлику од првог дела циклуса, који покушава да понуди један историјско-теоријски приказ генезе постколонијалних студија и да их смести у одређени академски контекст, други део *Појмовника* у већој мери инсистира на дескриптивности, настојећи да локализује феномене које постколонијална теорија обрађује.

Текст који отвара други део циклуса, одредница "Колонија", пружа смислену дефиницију и етимологију овог појма, разлучујући га од сродних али различитих појмова какви су прекоморски посед, дугорочни закуп итд. Овај текст такође објашњава у ком је смислу могуће правити разлику између држава које су историјски колонизоване, али се данас не третирају као колоније (него пре као колониза-

тори), и оних које се и после стицања независности понашају као колоније. Поред сажетог али прегледног приказа историјских прилика које су довеле до настанка колонија, њиховог процвата и – бар номиналног – распада, овај текст пружа увид и савремено стање ствари, указујући на последице деколонизације како по колонизоване нације, тако и по "бивше" колонизаторе.

У тексту "Митови о домороцима" Скот Незбит истиче изузетно значајан проблем читавог процеса колонизације, који је веома плодан за теоријску обраду и честа је тема текстова који настоје да раскринкају важеће системе моћи. Ради се, наиме, о изградњи одређене наратије, "митске" наратије – пошто је углавном заснована на предрасудама и стереотипима о одређеном ентитету што се репродукују у научним и другим дискурсима – која служи као објашњење и оправдање доминације, глечења и/или (масовног) убијања. Другим речима, овај текст показује како се одређена митска слика користи да би се обезбедила подређеност људи, које одређена наратија означава као инфериорне, те стога *природно* предодређене за власт над њима. Незбитов текст наглашава једну особито важну стратегију одржања овог стања – процес просвећивања староседелаца, који ће староседеоцима одузети постојећу представу о себи и наместо тога наметнути слику какву о њима имају колонизатори. Митови о домороцима нуде одређену хијерархизацију света која почива на западном начелу бинарне опозиције.

Текст о картографији такође настоји да објасни смисао пројекта стварања Другог и одржања нормативног мита о његовој различитости. Ако отриће штампарије, бусоле и барута означава крах (европског) предмодерног света, мапа, тај наизглед "питоми" предмет, на неки начин представља производ тих трију изума. Њено умножавање и прештампавање омогућиће морепловцима – гусарима, авантуристима и освајачима – да милом или силом преносе европску просвећеност у оне делове света чије су староседеоце прве мапе представљале као чудовишна бића из маште (као сирене, кентауре итд.). Мапа, дакле, одсликава свет, али га истовремено и конструише, јер онај ко свет "открива" тај свет и именује својим именима и у њега уноси властита значења. Одржати донета имена, наметнути их као једина валидна и присилити друге на њихову употребу, значи успоставити готово апсолутну власт над значењима и праксама староседелаца. Утолико је картографија неодвојива од империјалистичких подухвата и идеолошких конструкција Другог који су с њима ишли раме уз раме.

Трећи део *Појмовника* спаја у себи оба жаргона постколонијалних студија: дисциплинарно-терминолошки, будући да су сами наслови текстова, који се овде појављују, неки од кључних појмова којима постколонијалне студије оперишу, и дескриптивни, пошто се

примери њихове употребе често преузимају из књижевности и културне историје.

Елизабет Лараги пружа уводно читање појма хибридности, једног од кључних термина у постколонијалним студијама. Наиме, у сусрету који се одвија између културâ колонизатора и колонизованих, обично не долази нити до потпуног уништења једне од њих, нити до њиховог мирног суживота који чува разлике што међу њима постоје. Културе се стапају и међусобно мењају. У теоријском смислу, идеја хибридности веома је прегнантна, будући да се њеним усвајањем надилази пука распарчаност и плуралитет мноштва култура и идентитета, којима недостаје било каква заједничка одлика. Хибридность, и Лараги то посебно наглашава, доводи у питање наше устаљене концепције о оштрим, бинарним поделама на моје/твоје, познато/страно, цивилизовано/примитивно, вредно/безвредно итд. Хибридизација идентитета не само да одсликава савремено стање ствари на глобалном нивоу, већ нас наводи и на то да себе и друге сагледавамо у нехијерархијском светлу.

Текст Амбер Бојд о егзотичности још једном потцртава процес конструисања другости. При дефинисању идентитета, индивидуалног или колективног, ми по правилу дефинишемо и идентитет другог који представља границу нас самих. Опис другог, међутим, никада није неутралан, или је то изузетно ретко. Одлике другог морају бити јасне и недвосмислене, често и пренаглашене, да би се наш идентитет разликовао од његовог. Последица овог типа дефиниције није само егзотизовање – онеобичавање и мистификовање – другог, него и натурализовање и неутрализовање нас самих. Оријент се и дан данас доживљава као извор егзотике, која је, пак, у најужој вези с еротиком, и то најчешће њеним изопаченим видом. Није оријент, међутим, једини извор егзотике за западни свет. Свака врста другости у односу на привилеговану позицију моћи одакле се дефинише шта другост уопште јесте, представља потенцијално подручје егзотичног као нечега страног и непознатог.

Могло би се рећи да је текст Пола Гилроја о дијаспори који овде преносимо, теоријски најзахтевнији и најизазовнији. Гилрој покушава да промишља идентитет стављајући га у битно другачији контекст од уобичајеног – има ли идентитета у дијаспори/дијаспорима или нечег таквог као што је дијаспорични идентитет? Идентитет у дијаспори не повлачи за собом само низ питања која политичка теорија, развијана после Другог светског рата, покушава да експлицира у вези с кризом суверености, кризом националне државе, статуса грађанина и људских и грађанских права. Дијаспорични идентитет, наиме, доводи у везу идентитет као такав, фиксиран и усредиштен, идентитет који омогућује идеју корена и матице. Дијаспора је, најзад, термин кључан за промишљање односа центра и маргине,

простора и припадности (тако значајних за дефинисање разноликих националиста у земљама које су "прескочиле" мукотрпан рад формирања националне државе, и међу оним групацијама које су против своје воље из/размештене с простора који им је иницијално "припадао").

Последњи текст циклуса, "Јавно и приватно" Намите Госвами, представља спој феминистичких и постколонијалних студија. Феминизам и постколонијализам не доводе се у везу само због свог приближно истовременог академско-дисциплинарног утемељења, већ и по свом битно критичком односу према тековинама западне/андроцентричне цивилизације. Промишљање јавног/политичког и приватног/неполитичког простора заузима истакнуто место у феминистичкој теорији. Постколонијалне феминисткиње, заједно са црним теоретичаркама, средином осамдесетих година прошлог столећа предузимају темељну критику како империјалистичких стратегија белог, западног, мушког субјекта, тако и универзализујуће тенденције белог феминизма. Тај плодни спој довешће до реструктурирања постојећих односа моћи, као и до реконфигурације теоријских претпоставки обе дисциплине.

Пошто је *Појмовник постколонијалне теорије* иницијално замишљен као радијски циклус који је А. Захаријевић приредила за емитовање на Трећем програму Радио Београда од октобра 2004. до јануара 2005. године, овом приликом се захваљујемо редакцији и уреднику *Тема* који су омогућили да се ови текстови појаве и у штампаном облику. Такође се захваљујемо колеги Предрагу Крстићу који је значајно утицао на избор текстова/одредница и учествовао у свим фазама рада, као и Данки Рађеновић, Уни Поповић, Вељку Антонијевићу и Николи Танасићу, марљивим преводицима без којих *Појмовник* не би ни био реализован.

ПОДАЦИ О АУТОРИМА ТЕКСТОВА

Депика Бахри (Deepika Bahri), Универзитет Емори, Атланта. Ванредни професор и директорка Азијских студија, уредница веб-сајта *The Postcolonial Studies*.

Амбер Бојд (Amber Boyd), МА, Краљичин универзитет, Белфаст.

Пол Гилрој (Paul Gilroy), професор социологије и афро-америчких студија на Универзитету Јејл. Аутор књига *The Black Atlantic: Modernity & Double-Consciousness* (1992), *Against Race* (2000) и *Postcolonial Melancholia* (2004).

Намита Госвами (Namita Goswami), ванредни професор, Универзитет Емори, Атланта.

Ато Квајсон (Ato Quayson), директор Центра за Афричке студије, Кембриџ. Аутор књиге *Postcolonialism: theory, practice or process* (1999).

Елизабет Лараги (Elizabeth Laragy), МА, Краљичин универзитет, Белфаст.

Скот Незбит (Scott Nesbit), МА, Универзитет Емори, Атланта.

Пит Новакоски (Pete Nowakoski), МА, Универзитет Емори, Атланта.

Реиланд Рабака (Reiland Rabaka), ванредни професор, Одељење за црначке студије Калифорнијског државног универзитета, Лонг Бич.

Данијела Серед (Danielle Sered), МА, Универзитет Емори, Атланта.

ИЗВОРИ

Ato Quayson, Postcolonialism, *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Version 1.0, London: Routledge.

Deepika Bahri, Postcolonial Studies, <http://www.english.emory.edu/Bahri/Intro.html>

Reiland Rabaka, "Deliberately Using the Word Colonial in a Much Broader Sense": W.E.B. Du Bois's Concept of "Semi-Colonialism" As Critique of and Contribution to Postcolonialism, *Jouvert. Journal of postcolonial studies*, Vol. 7, Issue 2, Winter/Spring 2003;

<http://social.chass.ncsu.edu/jouvert/v7i2/rabaka.htm>

Danielle Sered, Orientalism, <http://www.english.emory.edu/Bahri/Orientalism.html>

Pete Nowakosky, Transnationalism,

<http://www.english.emory.edu/Bahri/transnationalism.html>

N.N., Colony, <http://en.wikipedia.org/wiki/Colony>

Scott Nesbit, Myths of the Native,

<http://www.english.emory.edu/Bahri/myths.html>

Amber Boyd. Cartography,

<http://www.qub.ac.uk/en/imperial/key-concepts/Cartography.htm>

Elizabeth Laragy, Hybridity,

<http://www.qub.ac.uk/en/imperial/key-concepts/Hybridity.htm>

Amber Boyd, Exoticism,

<http://www.qub.ac.uk/en/imperial/key-concepts/Exoticism.htm>

Paul Gilroy, Diaspora and the Detours of Identity, in Kathryn Woodward (ed.), *Identity and Difference*, Sage/Open University, London 1997.

Namita Goswami, Public and Private, <http://www.english.emory.edu/Bahri/Pub.html>

Adriana Zaharijević and Predrag Šarčević, Beograd

INTRODUCTION: GLOSSARY OF POSTCOLONIAL THEORY

Summary

The article examines the significance of postcolonial studies in terms of criticism of universalistic and Eurocentric discourses on Other, as well as the possibilities of intertwining of postcolonial and Balkan studies. The second part of the article offers a brief summary of the texts/entries published in this volume.

Key Words: Universalism, Eurocentrism, Objectification of the Other, Postcolonial Studies, Balkan Studies